

A mai magyarországi indián táborozók ruhái, eszközei megtevesztésig hasonlítanak a múzeumokban őrzött eredeti, 19. századi darabokhoz. Mozgalmuk ahhoz a nemzetközi irányzathoz tartozik, amelynek kifejezett céljai közé tartozik a tárgymásolatok minél precízebb elkészítése, és ehhez megfelelő információval és beszerzési háttérrel is rendelkeznek. E fiatalabb generáció tagjai gyakran vetették szemére Baktayék korosztályának, hogy tárgyaik nem igazán hű utánpótlásai az eredeti indián daraboknak, mivel technikai vagy mintabeli következetlenségek fedezhetők fel rajtuk.

Főzy Vilma 15

KREATIVITÁS ÉS AUTENTIKUSSÁG A TÖRZS TÁRGYAINAK KÉSZÍTÉSÉN

Kritikájuk azonban csak részben igaz, mivel nem veszik figyelembe az adott kor lehetőségeit. Baktayék európai viszonylatban is a legkorábbi western-játékosok közé tartoztak. Ugyan cowboy öltözeteik fontosabb darabjai egyenesen Amerikából, Baktay kint élő testvérétől származtak, az indián tárgyak itthon készültek, s a törzsbe lépés alapfeltétele volt a létrehozásukra való képesség és akarat. A férfiak saját kezükkel varrták és hímezték a ruháikat, szőtték a gyöngyszalagokat, faragták eszközeiket. Baktay, mint tanult művészember, kényes volt a részletekig menő tökéletességre.

A 19. századi síksági indián életforma volt a példa, és a velük kapcsolatos különféle ábrázolásokon látott díszes, ünnepi viseletek elkészítése volt a cél. Ehhez az egyik legfontosabb forrást Ernest Thompson Seton 1912-ben kiadott, az amerikai cserkészek számára írott *The Book of Woodcraft and Indian Lore* című könyve jelentette, mely mintegy negyven oldalon keresztül ismerteti indián öltözetek és a táborozáshoz szükséges tárgyak elkészítési módját. Ezek közül azonban csak egyesekre fordít nagyobb figyelmet, a felhasznált anyagok tekintetében pedig számos kompromisszummal él. Így Baktayék szűkében voltak mind az információknak, mind pedig a szükséges alapanyagoknak.

Az információhiány legszembetűnőbb eredménye a valódi, csak szárból álló legging és az ágyékkendő hiánya volt a korabeli öltözetekben. Ezzel nem voltak tisztában, hisz az az ábrázolásokon többnyire nem is látszott (az ágyékkendő kis kötélynéknak tűnt, ezt el is készítették), és maga Seton is elintézi azzal, hogy a vászonnadrág oldalára varrjanak rojtot és díszítsék gyöngyszövött csikkal. Így aztán napközben – teljesen stílszerűtlenül – fürdőnadrágban közlekedtek, és ezt csak később váltotta fel az ágyékkendő viselése.

A legnagyobb feladatot az eredeti vagy az azokat helyettesítő alapanyagok beszerzése jelentette. Szarvasbőrt a tímárnál lehetett venni, a nadrágok, később pedig az ágyékkendők bolti vászonból készültek. Lehetőség szerint Seton ajánlott kompromisszumait is igyekeztek meghaladni.

16 Például nem hímezték a gumitalpú tornacipőt mokaszin helyett, hanem inkább megvarrták bőrből. A festett lúd-, pulyka- vagy hattýú-tollak helyett Baktay valódi sastollakat szerzett tollkoronájához. Ennek elkészítésekor híven követte Seton meglehetősen precíz leírását. A törzs tagjai foglalkozásuk révén (többnyire vezető beosztású értelmiségi vagy művészemberekről volt szó) széleskörű, jó összeköttetésekkel rendelkeztek, ami lehetővé tette, hogy például a földművelési minisztérium terepet járó kollégái sastollakat gyűjtsenek, vagy a keramikus ismerős pipakövet utánzó agyag pipafejet formázzon a számukra. A környezetükben föllelhető minden anyagot, tárgyat is azzal a szemmel néztek, hogy fölhasználható-e valamilyen módon. El lehet mondani, hogy az életük egész évben jórészt a táborra való fölkészülés feladatai körül forgott. (Miközben a hideg hónapokat cowboyként véstelték át a jól fűtött „szalonokban”.)

A legnagyobb szabadságot a díszítmények kialakításában élvezhették – annak köszönhetően, hogy az akkoriban hozzáférhető könyvekben csak fekete-fehér illusztrációk voltak. A használható alapszínekkel tisztában voltak, a gyöngyszövés technikája pedig adta a geometrikus minták lehetőségét. Seton tanácsa alapján a földfestékeket tartós, hígított olajfesték helyettesítette a ruhák vagy a tipik dekorálásánál. A könyvbeli ábrák alapján, azokat másolva és variálva, ki tudták gondolni és el tudták készíteni saját, személyre szabott mintáikat. Bár a kevésbé ügyeseknek vagy tájékozottaknak Baktay szívesen segített a tervezésben, a kivitelezésben nem lehetett hanyagság, s a fönmaradt tárgyak gondos és aprólékos munkáról, mesterségbeli tudásról tesznek tanúbizonyságot. A díszítmények inkább egy általános síksági stílust képviselnek, mint egy-egy törzs sajátos mintakincsét, vagy egy konkrét tárgy másolását (mint ahogy ezt az újabb generációk igen szigorúan megkövetelik), de esztétikailag hibátlanok.

Bizonyos esetekben a praktikum érdekében túl kellett lépni a maguk alkotta szabályokon. A tárgyalkotáshoz igyekeztek olyan egyszerű szerszámokat, eljárásokat alkalmazni, amilyeneket az indiánok is használtak. De ha ez túl nagy, vagy technikailag megoldhatatlan feladatot jelentett, mint például a ponyvából szabott jókora sátorlapok vagy a fémtárgyak esetében, akkor mesteremberek segítségét vették igénybe. (Hiszen a fémeszközöket maguk az indiánok is a fehérektől szereztek be!) Az aránylag kisméretű tipik tűzhelyein bajos lett volna a napi főzéseket lebonyolítani, hosszú távon a földön evés sem tűnt túl vonzónak, ezért a konyha és az étkező sátrában asztal és padok várták az indiánságból a civilizációba néhány órára ideiglenesen

visszatérő táborozókat. („Erre az időre átvedlettünk cowboyjá” – mondta nevetve Sastoll. Ezt azonban maguk is annyira erős kompromisszumnak érezték, hogy a „saloon” a róluk szóló riportok képein soha nem jelent meg.)

A táborozáshoz és a tárgykészítéshez való viszonyukat az autentikusságra való törekvés és a sportos, férfias kihívás megélése mellett némi könnyedség is jellemezte, amely – bár igen komolyan vették az indián kultúra elemeihez való ragaszkodást – megőrizte játékos, kreatív jellegét. Alapvetően élvezni akarták a kalandot.

17

Szürke Sólyom amulett tartója, 1930-as évek. A Néprajzi Múzeum tulajdona, Perjésy Ildikó ajándéka. Kerék Eszter felvétele

